

شورای پول و اعتبار نظارت بر بازار پول را تقویت می کند

بانکها زیر ذره بین

■ شیرین معظمی گودرزی

شورای پول و اعتبار با ابلاغ ۲ آیین نامه و دستورالعمل، نظارت جدی تر بر بازار پول ایران را کلید زد. تازه ترین مصوبات شورای پول و اعتبار البته بعدها خبرساز خواهد شد، چرا که قرار است بر اساس آیین نامه تسهیلات و تعهدات اشخاص مرتبط با مدیران بانکها، نحوه اعطای تسهیلات بانکها به مدیران بانکی و وابستگان آنها بشدت کنترل شود و از سوی دیگر شورای یادشده به بانک مرکزی اجازه داده است بازرسی از بانکها، صرافیها و لیزینگها را تشدید کند. آیا این دو مصوبه شورای پول و اعتبار به بی انضباطی حاکم بر بازار پولی ایران پایان خواهد داد؟ باید منتظر ماند و دید. مهم این است که کم و کیف تصمیم اخیر شورای یادشده که به فاصله یک روز از یکدیگر منتشر شد، مورد مذاقه قرار گیرد و نواقص احتمالی آن گوشزد شود تا...

با اجرایی شدن ابلاغ آیین نامه نحوه اعطای تسهیلات و یا ایجاد تعهدات برای مدیران بانکها و مؤسسات اعتباری و افراد مرتبط، همه مؤسسات مالی، اعم از بانکها و مؤسسات اعتباری، باید جزئیات تسهیلات و تعهدات اشخاص مرتبط با بانکها را نزد بانک مرکزی افشا کنند. هدف از ابلاغ این آیین نامه، حفظ سلامت نظام بانکی، پیشگیری از تبدیل مؤسسه اعتباری به منبع تأمین مالی ترجیحی برای اشخاص مرتبط و کاهش مخاطرات ناشی از اعطای تسهیلات و تعهدات به اشخاص مرتبط با بانکها اعلام شده است. با اجرای این آیین نامه، تمامی عملیات بانکی، شامل اعطای تسهیلات یا ایجاد تعهدات بانکی برای مدیران بانکها، اعم از اعضای هیئت مدیره و هیئت عامل، مدیرعامل، قائم مقام مدیرعامل و حسابرس مستقل و بازرس قانونی و سهامداران حقیقی دارای دست کم یک درصد سهام بانکها و همچنین بستگان اشخاص حقیقی مدیران و سهامداران عمده بانکی

کنترل خواهد شد. همچنین حداکثر خالص تسهیلات و تعهدات به هر شخص مرتبط نباید از ۱/۴۳ درصد مجموع سرمایه پرداخت شده و اندوخته مؤسسه اعتباری تجاوز کند و از سوی دیگر حداکثر خالص مجموع تسهیلات و تعهدات به اشخاص مرتبط نباید از ۲۵ درصد مجموع سرمایه پرداخت شده و اندوخته مؤسسه اعتباری بیشتر باشد.

بر اساس مفاد این آیین‌نامه، نرخ سود و کارمزد، مدت زمان بازپرداخت، دوره تنفس، وثیقه‌های دریافتی، انواع وجه التزام و سایر شرایط مربوط به تسهیلات و تعهدات به مدیران بانک‌ها و وابستگان آنها باید مطابق با رویه معمول در خصوص سایر مشتریان مؤسسه اعتباری (اشخاص غیر مرتبط) باشد. همچنین وابستگان مدیران بانکی و سهامداران عمده دارای دست‌کم یک درصد سهم، شامل پدر، مادر، همسر، فرزند، افراد تحت تکفل، خواهر و برادر می‌شود و البته در آیین‌نامه یاد شده موارد استثناء هم لحاظ شده است که مسئولیت اعطای تسهیلات و ایجاد تعهدات بانکی به اشخاص مرتبط به بدنه مدیریتی بانک‌ها و وابستگان آنها در شرایط استثناء، بر عهده هیئت‌مدیره بانک‌ها خواهد بود. این آیین‌نامه به هیئت‌مدیره بانک‌ها اجازه می‌دهد اختیار تصمیم‌گیری در خصوص تسهیلات و تعهدات اشخاص مرتبط، با مبالغ کمتر از یک میلیارد ریال را به سایر مراجع ذی‌ربط واگذار کنند، اما هیئت‌مدیره بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری وظیفه دارد یک ماه پس از ابلاغ آیین‌نامه، از طریق حسابرسی داخلی خود نسبت به جمع‌آوری اطلاعات اشخاص مرتبط با بانک مربوط اقدام کند و بانک‌ها و مؤسسات یاد شده فهرست اشخاص مرتبط و نوع ارتباط و نسبت آنها با مؤسسه اعتباری را پس از طی دوره‌گذار و در هر بار تغییر برای بانک مرکزی ارسال کنند. مهم‌ترین محورهای آیین‌نامه تازه برای زیر ذره‌بین گرفتن اعطای تسهیلات و ایجاد تعهدات بانک‌ها و مؤسسات اعتباری عبارت است از:

۱. منظور از تسهیلات بانکی شامل تسهیلات اعطایی، اعم از جاری، غیرجاری، ریالی و ارزی، تسهیلات اعطایی بین بانکی، بدهی مشتریان در حساب بدهکاران موقت، بدهکاران بابت کارت‌های اعتباری پرداخت شده، تسهیلات از محل حساب ذخیره ارزی، بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و بروات ارزی مدت‌دار پیش‌پرداخت بابت اموال خریداری شده عقود، اموال خریداری شده بابت عقود و خرید دین (شامل اسناد و بروات واخواستی) است. همچنین تعهدات بانکی شامل ضمانت‌نامه‌ها، کارت‌های اعتباری و انواع اعتبارات اسنادی دیداری و مدت‌دار، ظهنویسی اسناد تعهدآور، تضمین اوراق مشارکت صادره و تعهدات بابت مانده سهام پذیرهنویسی شده، تعهدات مشتریان بابت قراردادهای منعقد معاملات و بروات اسنادی ارزی مدت‌دار قبولی‌نویسی شده می‌شود.

۲. تسهیلات و تعهدات شامل تسهیلات اعطایی و تعهدات ایجاد شده از طریق شعب خارجی

نرخ سود و کارمزد، مدت زمان بازپرداخت، دوره تنفس، وثیقه‌های دریافتی، انواع وجه التزام و سایر شرایط مربوط به تسهیلات و تعهدات به مدیران بانک‌ها و وابستگان آنها باید مطابق با رویه معمول در خصوص سایر مشتریان مؤسسه اعتباری (اشخاص غیر مرتبط) باشد. همچنین وابستگان مدیران بانکی و سهامداران عمده دارای دست‌کم یک درصد سهم، شامل پدر، مادر، همسر، فرزند، افراد تحت تکفل، خواهر و برادر می‌شود

مؤسسات اعتباری کشور نیز می‌شود، ولی تسهیلات از محل وجوه اداره شده را در بر نمی‌گیرد و در محاسبه خالص تسهیلات سود سال‌های آینده، وجوه دریافتی مضاربه و حساب مشترک مشارکت مدنی منظور نمی‌شود، همچنین برای محاسبه خالص تعهدات نیز لازم است پیش‌دریافت نقدی اخذ شده بابت اعتبارات اسنادی از میزان تعهدات کسر شود.

۳. منظور از اشخاص مرتبط، اشخاص حقیقی و حقوقی هستند که به واسطه مالکیت، مدیریت و یا نظارت بتوانند به طور مستقیم و یا غیرمستقیم بر تصمیم‌گیری‌های اعتباری و سرمایه‌گذاری مؤسسه اعتباری اعمال کنترل کنند و یا نفوذ قابل‌ملاحظه‌ای داشته باشند، به گونه‌ای که بتوانند مؤسسه اعتباری را به منبع تأمین مالی ترجیحی خود تبدیل کنند و بدین ترتیب منافع مؤسسه اعتباری، تحت‌الشعاع منافع اشخاص مذکور قرار گیرد.

۴. جلسات تصمیم‌گیری هیئت‌مدیره و سایر مراجع ذی‌ربط، برای اعطاء یا ایجاد تسهیلات و تعهدات به اشخاص مرتبط باید بدون حضور اشخاص مرتبط ذی‌نفع آن تسهیلات و تعهدات، برگزار شود. و بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری تکلیف دارند فهرست اشخاص مرتبط و نوع ارتباط و نسبت آنها با مؤسسه اعتباری را پس از طی دوره‌گذار و در هر بار تغییر برای بانک مرکزی ارسال کنند. همچنین این بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری وظیفه دارند در یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی خود، اطلاعات مربوط به جزئیات تسهیلات و تعهدات اشخاص مرتبط را به صورت یک بند مجزا افشاء کنند.

۵. تخلف از مفاد این آیین‌نامه، موجب اعمال مجازات‌های انتظامی موضوع ماده ۴۴ قانون پولی و بانکی کشور می‌شود و مؤسسه اعتباری که از حد جمعی تسهیلات و تعهدات تعیین شده تجاوز کرده باشد، به استناد بند ۵ از ماده ۱۴۳ و ماده ۴۳ قانون پولی و بانکی کشور مکلف به پرداخت مبلغی معادل ۱۲ درصد در سال نسبت به مبلغ مورد تخلف است و مبلغ مذکور

هر سه ماه توسط بانک مرکزی محاسبه می‌شود و از حساب مؤسسه اعتباری متخلف نزد بانک مرکزی، برداشت می‌شود. در صورت لزوم، رویه مربوط به برداشت مبلغ مذکور از حساب بانک متخلف به تصویب بانک مرکزی می‌رسد.

۶. بانک مرکزی هم موظف است یک سال پس از دوره‌گذار و سپس در مقاطع زمانی یک‌ساله، گزارش عملکرد مؤسسات اعتباری درباره اجرای این آیین‌نامه را به شورای پول و اعتبار ارائه کند.

تشدید بازرسی‌ها

اما شورای پول و اعتبار در مصوبه دیگری به بانک مرکزی اجازه داد بازرسی شدیدتری بر فعالیت مؤسسات اعتباری نظیر بانک‌ها، مؤسسات اعتباری غیربانکی، تعاونی‌های اعتباری، شرکت‌های لیزینگ، صرافی‌ها و تمامی نهادهای پولی دارای مجوز داشته باشد. به‌واقع سیاست‌گذاران پولی امید دارند با اجرایی شدن دستورالعمل بازرسی مالی و عملیاتی و اخذ اطلاعات از مؤسسات اعتباری، اطمینان از صحت و به‌هنگام بودن گزارش‌ها و اطلاعات دریافتی از مؤسسات اعتباری و ارزیابی وضعیت آنها بیشتر شود. از این رو، بانک مرکزی می‌تواند به طور منظم یا موردی از مؤسسات اعتباری، شعب و حتی واحدهای تابعه آنها در داخل یا خارج از کشور، بازرسی کند. بازرسان بانک مرکزی اجازه دارند هنگام انجام بازرسی از تمامی اسناد و مدارک مؤسسات اعتباری، تصویر تهیه کنند و مؤسسات اعتباری موظفند امکان بازرسی و رسیدگی به عملیات، حساب‌ها، گزارش‌ها و سایر اسناد و مدارک خود را برای بازرسان بانک مرکزی یا حسابرسان منصوب از جانب بانک مرکزی بدون هیچ‌گونه محدودیتی فراهم کنند. اصلی‌ترین محورهای دستورالعمل یاد شده عبارتند از:

• مؤسسات اعتباری موظفند امکان بازرسی و رسیدگی به عملیات، حساب‌ها، گزارش‌ها و سایر اسناد و مدارک خود را برای بازرسان بانک مرکزی یا حسابرسان منصوب از جانب بانک مرکزی بدون هیچ‌گونه محدودیتی فراهم کنند و هر گونه اطلاعات و آمار مورد نیاز بانک مرکزی، اعم از مالی و یا غیرمالی را به صورت ادواری یا موردی و همچنین انفرادی یا تلفیقی به بانک مرکزی ارائه دهند.

• بانک مرکزی و کارکنان آن و نیز سایر اشخاص حقیقی و حقوقی که به مقتضای وظایفشان از طریق بانک مرکزی به اطلاعات مربوط به مؤسسات اعتباری دسترسی دارند، موظفند این اطلاعات را محرمانه تلقی کنند و از افشای آنها خودداری کنند. چنانچه در حین انجام بازرسی، موارد قصور حسابرس مؤسسه اعتباری در انجام وظیفه محرز شود، بانک مرکزی در صورت لزوم به ارائه موارد قصور به وزارت امور اقتصادی و دارایی اقدام خواهد کرد و انتشار آمار و اطلاعات مؤسسات اعتباری به صورت انفرادی یا تجمیعی توسط بانک مرکزی، به نحوی که شخص خاصی، اعم از حقیقی یا حقوقی، از آن قابل تشخیص نباشد، بلامانع است.